

Центр «Нова Європа»
Київ

ЯК У ЯПОНІЇ СПРИЙМАЮТЬ ВІЙНУ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ?

Центр «Ново Європа»
Київ

Аналітичний
коментар

ЯК У ЯПОНІЇ СПРИЙМАЮТЬ ВІЙНУ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ?

Такаші ХІРАНО,
Керівник японської секції,
Укрінформ

Київ, 2022

Напруга ситуації, яка виникла через накопичення російських військ в та навколо України восени 2021 та взимку 2022 року, а також відповідне підвищення світової уваги викликали широкий резонанс серед япономовного суспільства до цих подій. Зростала кількість новин і статей про російсько-українську війну, всі основні медіа щодня висвітлювали події навколо України. Високий рівень уваги Японії до України можна порівняти з ситуацією 2014-2015 років, коли почалася російська агресія через окупацію Криму та частини Донбасу. У цьому аналітичному коментарі досліджено особливості сприйняття російсько-української війни в Японії з урахуванням змін у япономовному інформаційному просторі, які сталися, починаючи з 2014 року.

Передусім важливо зрозуміти ставлення японського суспільства до Росії та України. Згідно з результатами соціологічного опитування щодо ставлення населення до основних країн і регіонів (США, Росія, Китай, Південна Корея, Індія, регіон Південно-Східної Азії, Європа та ін.), проведеного Адміністрацією Кабінету Міністрів Японії у вересні 2021 року, лише 13,1% респондентів ставилося до Росії позитивно (буквально: "дружньо") у тому числі дружньо — 1,3%, радше дружньо — 11,8%), водночас негативно ставиться 86,4% (радше недружньо — 48,9%, недружньо — 37,4%). Варто порівнювати цей показник зі ставленням до інших країн, наприклад, до Китаю (позитивне ставлення — 20,6%, негативне — 79,0%), США (позитивне — 88,5%, негативне — 11,1%) й Індії (позитивне — 51,3%, негативне — 48,1%)¹. Ці дані слід

порівнювати й з тенденцією ставлення до Росії та Китаю протягом останніх 20 років. Ставлення суспільства до Китаю було більш позитивним 20 років тому, ніж зараз (47,5% респондентів ставилися позитивно в 2001 році), і поступово погіршувалося, опускаючись до нинішнього показника, тим часом ставлення до Росії стабільно залишалося негативним (цифра позитивних відповідей коливалася на рівні 10–20% протягом останніх 20 років)². Можна стверджувати, що в японському суспільстві практично ніколи не панувало проросійських настроїв. Водночас у японському суспільстві досі існує незаперечний факт того, наскільки мало людей загалом знають про Україну. Ці важливі чинники створюють базу для сприйняття інформації, пов'язаної з Росією та Україною, у тому числі щодо російсько-українського збройного конфлікту.

В японському суспільстві практично ніколи не панувало проросійських настроїв. Водночас у японському суспільстві досі існує незаперечний факт того, наскільки мало людей загалом знають про Україну

До речі, згідно з результатами соціологічного опитування, проведеного суспільним мовленням Японії NHK після початку російського повномасштабного вторгнення до України 42% респондентів Японії відповіли, що японські санкції проти Росії — "адекватні",

¹ 外交に関する世論調査 [Соціологічне опитування щодо зовнішньої політики] (Адміністрацією Кабінету Міністрів Японія, 09.2021) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://survey.gov-online.go.jp/r03/r03-gaiko/index.html>

² Перелік попередніх результатів соціологічного опитування щодо зовнішньої політики (Адміністрацією Кабінету Міністрів Японія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://survey.gov-online.go.jp/index-gai.html>

а 40% вважають, що "потрібні потужніші заходи"³.

Події, пов'язані з Україною, переважно висвітлюють журналісти та дослідники, які мають доступ до широкого спектру джерел інформації поза япономовним простором. Проте кількість експертів у Японії, які висвітлюють події навколо російсько-українського збройного конфлікту, обмежена, і якість та загальний тон висвітлення подій великою мірою залежать від їхніх знань, досвіду, ставлення до цих двох країн, США та Європи. Саме серед таких фахівців виникли якісні зміни з різних причин⁴.

РЕАКЦІЯ ЯПОНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ

Суспільна дискусія значною мірою впливає на думки та дії японських політиків. Збільшення об'єктивних висвітлень подій журналістами, зменшення присутності проросійських науковців у медіа та новий погляд щодо порівняння російсько-українського конфлікту з китайсько-тайванською потенційною кризою нині призводять до створення ширшого розуміння подій навколо України та важливості санкцій проти Росії. Про це також заявив посол України в Японії Сергій Корсунський під час Форуму Центру Нова Європа "Україна і Японія в регіональному і глобальному контексті" в січні 2022 року, словами: "В Японії чітко розуміють, що є прямий зв'язок між тим, що відбувається в нас, і тим, що відбувається в Азії"⁵.

**Прем'єр-міністр Японії
Фуміо Кішіда після онлайн-
перемовин з президентом
США Джо Байденом 21 січня
пообіцяв вдатися до рішучих
дій у разі подальшого
російського вторгнення в
Україну**

Прем'єр-міністр Японії Фуміо Кішіда після онлайн-перемовин з президентом США Джо Байденом 21 січня пообіцяв вдатися до рішучих дій у разі подальшого російського

³ NHK世論調査 [Соціологічне опитування NHK] (NHK, 14.03.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nikkei.com/article/DGXZQOUA04DR60U2A200C2000000/> https://www3.nhk.or.jp/news/html/20220314/k10013530451000.html?utm_int=news-new_contents_latest_002

⁴ Посол України в Японії, Сергій Корсунський, під час Форуму Центру Нова Європа "Україна і Японія в регіональному і глобальному контексті", 27.01.2022, заявив, що публікації в японському пресі стали набагато об'єктивнішими за останні півтора року. (Відео на сторінці Центру Нова Європа у фейсбуці) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=330588638959472

⁵ Відео Форуму на сторінці Фейсбуку Центру «Нова Європа» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=330588638959472

вторгнення в Україну⁶. Також Нобуо Кіші, міністр оборони Японії, під час телеетеру наголосив, що важливо скоординувати кроки з США та Європою в разі збройного зіткнення між Росією та Україною⁷. Тим часом Масахіса Сато, впливовий член правлячої партії в парламенті Японії, розкритикував уряд, заявивши, що тільки Японія серед країн G7 не запевнила світ про накладання економічних санкцій у разі російського вторгнення до України⁸. Водночас колишній прем'єр-міністр Шіндзо Абе повторював неоднозначну тезу, що Японія має просувати політику віддалення Китаю та Росії та поліпшувати відносини з Росією⁹. Також Мунео Судзукі, найвідоміший проросійський політик в Японії, наполягав на тому, що саме Зеленський створив нинішню напругу, відправивши "безпілотник самогубства" до території, де живуть росіяни з російськими паспортами, тому поведінка Путіна – це захисна реакція його громадян¹⁰.

При цьому, важливо, що в цих умовах Абе та Судзукі останнім часом часто зустрічалися з Кішідою з метою "консультації щодо ситуації в Україні"¹¹.

Проте після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну уряд Кішіди прийняв рішення накладати санкцій на Росію, майже повною мірою синхронізовані з санкціями G7 (зокрема, обмеження операцій з Центральним банком Росії, введення санкцій проти найвищих посадових осіб Росії, у тому числі Владіміра Путіна, Олександра Лукашенка, замороження активів семи російських банків, відключення окремих російських банків від системи SWIFT тощо)¹². До того ж було прийнято безпрецедентне для Японії рішення щодо надання ЗСУ бронезилетів, касок і т.д. 25 лютого Кішіда заявив, що російська агресія категорично неприйнятна, і "протягом певного часу ми повинні утримуватися від дискусії щодо питання Північних територій та мирного договору (з Росією)"¹³. Ці рішення та заяви явно свідчать, що початок російської повномасштабної агресії проти України істотно підштовхнули Японію до повного переосмислення відносин з Росією.

- 6 Background Press Call By Senior Administration officials On President Biden's Meeting With Prime Minister Kishida of Japan, (The White House, 21.01.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/01/21/remarks-by-president-biden-on-increasing-the-supply-of-semiconductors-and-rebuilding-our-supply-chains-2/>
- 7 ウクライナ問題「欧米と歩調を」 防衛相 [Питання України "Узгодити кроки з Європою та США" – міністр оборони] (Газета Ніккей, 4.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nikkei.com/article/DGXZQOUA04DR60U2A200C2000000/>
- 8 日本の対露外交「薄っぺら」 自民・佐藤外交部会長が批判 [Зовнішня політика Японії щодо Росії: критика Сато, голови секції зовнішньої політики ЛДП] (Газета Санкей, 9.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.sankei.com/article/20220209-GO6SA4PPA5KUFJX16KQPPEUNY/?s=09>
- 9 [語る 新年展望] < 1 > 対中連携 各国と強化を…元首相 安倍晋三氏 [Говорить про перспективи в новому році (1) Зміцнити взаємодію з іншими країнами щодо Китаю – Шіндзо Абе, колишній прем'єр-міністр] (Газета Йоміурі, 1.01.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.yomiuri.co.jp/politics/20211231-OYT1T50191/>
- 10 Пост в особистому блозі Мунео Судзукі (4.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ameblo.jp/muneo-suzuki/entry-12725044249.html?fbclid=IwAR1o60ozSseZA9rj-kWfrppBBHssRvh3FPRgFZicMffCqBaLWRLG7GipvSM>

- 11 岸田首相、安倍氏助言「参考に」 ウクライナ情勢で協議 [Прем'єр Кішіда бере пораду Абе до уваги. Вони консультувалися щодо ситуації в Україні] (Джіджі, 9.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.jiji.com/jc/article?k=2022020901036&g=pol>
- 12 Response following Russian aggression against Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/_00002.html
- 13 日口平和条約締結交渉「当面論じるのは控える」 ウクライナ侵攻で岸田首相 ["Протягом певного часу утримуватимемося від дискусії" щодо переговорів укладання японсько-російського мирного договору. Кішіда заявив через агресію проти України] (Газета Токіо, 25.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.tokyo-np.co.jp/article/162347>

ЕКСПЕРТНІ КОЛА

Частково проблематичною залишалось ставлення японської наукової спільноти до подій навколо України, представники якої часто поширювали російські пропагандистські наративи щодо подій в Криму та на Донбасі, починаючи з 2014 року. Хоча тут також помітні позитивні зміни, ця проблема досі залишається найголовнішою, а експерти, які пишуть про нинішню напружену ситуацію навколо України, є основним джерелом поширення російської дезінформації в япономовній спільноті.

Варто зауважити, що загалом джерела російської пропаганди та дезінформації в Японії можна поділити на три канали:

- 1 Офіційний канал (акаунти Посольства Росії в Японії в соцмережах та посол Росії, який володіє японською мовою на відмінному рівні);
- 2 Японські версії державних ЗМІ Росії (Sputnik та Russia Beyond. Немає японської версії RT);
- 3 Експерти (у тому числі "русисти") та звичайні користувачі соцмереж, які довіряють інформації експертів. При цьому нині важливою тенденцією в япономовному інформаційному просторі є те, що офіційні канали та російські державні медіа наразі не ефективно та не активно поширюють дезінформацію щодо російсько-української напруги японською мовою¹⁴.

¹⁴ Щоправда, з другої половини лютого 2022 року, япономовний Спутник разом з іншими російськими державними інформаційними каналами активізував свою діяльність, і масово поширює неправдиві повідомлення з боку російських збройних формувань.

Утім, у Японії часто негативний вплив створює частина дослідників, у тому числі, деякі русисти, які пишаються своїми знаннями "поглядів Росії". Такі експерти певною мірою ставилися до дій російської влади з розумінням або принаймні зі спробами зрозуміти їх, намагалися розповідати про важливість розуміння "альтернативних поглядів від американських та європейських бачень". У результаті час від часу вони ставали фактичними ретрансляторами кремлівської пропаганди та дезінформації у японському суспільстві. Відповідно вони часто були прихильними до вживання російських термінів таких, як "неонацисти на Майдані", "громадянська війна в Україні", "неоконсервативна сила США, яка таємно керує Україною", звинувачення української влади у "невиконанні" Мінських домовленостей за російським трактуванням тощо.

Унікальним явищем є використання побоювання в Японії щодо зростання військового потенціалу Китаю в регіоні та зміцнення відносин між Пекіном та Москвою з метою сприяння поширення російської дезінформації

У цьому контексті варто зауважити, що унікальним явищем є використання побоювання в Японії щодо зростання військового потенціалу Китаю в регіоні та зміцнення відносин між Пекіном та Москвою з метою сприяння поширення російської дезінформації. Саншіро Хосака, науковий співробітник Естонського інституту зовнішньої політики при ICDS, у своїй роботі висловив думку, що японські русисти, які так чи інакше прагнуть розвивати або зберігати "позитивну

динаміку" японсько-російських відносин, схильні називати потенційний китайсько-російський альянс "кошмаром для Токіо". Вони наголошували на необхідності поліпшення відносин з Росією з метою віддалення її від Китаю й уникнення повноцінного військового союзу цих двох держав. Хосака зауважував, що наратив "китайсько-російська загроза для Японії" часто супроводжується зі згаданими вище пропагандою та дезінформацією щодо України¹⁵. Це, очевидно, здійснювалося для того, щоб Японія не повноцінно продемонструвала солідарність з демократичним світом у підтримці України через накладання достатньо потужних санкцій проти Росії.

Також Хосака відокремлював академічне коло японських експертів, які демонстрували симпатію до російських наративів через їхню загальну прихильність до пошуку альтернативних від американських та європейських наративів як мейнстріму. Такі науковці схилилися до врахування місцевих факторів під час окупації Криму та збройного конфлікту на Донбасі, намагаючись применшувати роль Росії у цих подіях та перебільшуючи роль руху місцевого сепаратизму, і зрештою описують російсько-український збройний конфлікт як "громадянська війна"¹⁶. Яскравим прикладом цієї течії є найавторитетніший українціст у Японії

Кімітака Мацудзато, який у своїх наукових роботах використовує російські наративи та терміни для опису подій¹⁷. Утім, кількість та активність таких експертів обмежена академічним колом на відміну від русистів, які активно виступають у загальному публічному просторі в Японії.

Деякі науковці схилиються до врахування місцевих факторів під час окупації Криму та збройного конфлікту на Донбасі, пробуючи применшувати роль Росії у цих подіях та перебільшуючи роль руху місцевого сепаратизму, і зрештою описують російсько-український збройний конфлікт як "громадянська війна"

У 2021–2022 роках, коли японське суспільство знову звернуло увагу на накопичення російських військ в Україні та навколо неї, знову частина експертів, у тому числі деякі русисти, почали писати тези, які є практично тотожні російській пропаганді, наприклад, що це "Україна, а не Росія, розпалила нинішню напругу, використавши ударний безпілотник", "Україна поділена на дві частини. Багато з російськомовних громадян на сході України, вважають себе росіянами, і очікують захисту з боку Росії. Тому Путін змушений відреагувати на це очікування" і т.д. Зокрема за 2–3 місяці перед війною вони активно публікували подібні статті в онлайн-журналах та іноді виступали по телебаченню.

¹¹ Саншіро Хосака, *China-Russia "Alliance" Lessons from Japan's Failed "Detachment" Strategy* (International centre for defence and security, 27.10.2021) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://icds.ee/wp-content/uploads/2021/10/ICDS_EFPI_Analysis_China-Russia_Hosaka_October_2021.pdf

¹⁶ Hosaka, Sanshiro. Forthcoming. "Japanese Scholars on the 'Ukraine Crisis': Russia-Centered Ontology, Aversion to Western Mainstream and Vulnerabilities to Disinformation," in Taraz Kuzio ed. *Russian Disinformation and Western Scholarship (Soviet and Post-Soviet Politics and Society)*, Stuttgart: ibidem-Verlag.

¹⁷ Наприклад, Мацудзато у своїй роботі порівняв ситуацію на Донбасі з Другою світовою війною таким чином: "Залишаючи осторонь безперечний військовий злочин президента Порошенка — обстріл дітей, я часто поясню жителям Донецька, що навіть за жорстокого японського милітаризму діти були евакуйовані з міст в останні місяці Другої світової війни". Кімітака Мацудзато, *The Donbas War and politics in cities on the front: Mariupol and Kramatorsk*. Nationalities Papers, Vol. 46, No. 6, 2018.

У цій ситуації важливою зміною є те, що нині на відміну від 2014 року дослідників, які спеціалізуються в міжнародних відносинах, європейській політиці, безпеці, а не русистиці, частіше запрошують на телеетери, щоб обговорити тему російсько-українського збройного конфлікту та висловити свої експертні думки щодо ситуації. Такі експерти-міжнародники у своїх статтях та виступах радше закликають уряд Японії дотримуватися принципів міжнародного порядку, не приймати спроб змін статус-кво за допомогою сили в жодних умовах, і не робити винятку у відносинах з Росією. До того ж вони прихильні зауважувати те, що якщо Японія зараз закриває очі на те, що Росія робить проти України, і не приєднається до міжнародної солідарності з Україною, то європейські країни не будуть розуміти позиції Токіо у разі виникнення подібних подій у Тайванській протоці або острові Сенкаку.

Нині на відміну від 2014 року дослідників, які спеціалізуються в міжнародних відносинах, європейській політиці, безпеці, а не русистиці, частіше запрошують на телеетери, щоб обговорити тему російсько-українського збройного конфлікту

Якщо 2014 року частіше запрошували русистів у гості на телеетери, то 2021–2022 років картина запрошених експертів значно змінилася. Можемо припустити наступні причини:

- 1) вищезгадані зусилля самих журналістів, через які вони усвідомили суть і шкідливість російської пропаганди і почали набагато обережніше ставитися до потенційної дезінформації та російської пропаганди;
- 2) зменшення кількості русистів в академічному колі, які дублюють відверту російську дезінформацію через усвідомлення своїх помилок, допущених у 2014–2015 роках;
- 3) неуспіх політики часів режиму Шіндзо Абе щодо Росії, яка не призвела ні до чого, крім односторонньої поступки (повернення до формату на основі Японсько-радянської спільної декларації 1956 року¹⁸), та відповідно широке розчарування населення щодо проросійського зовнішньополітичного курсу;
- 4) поступове зростання присутності українських позицій в япономовному інформаційному просторі через зусилля причетних осіб, наприклад, українських дипломатів, та японської версії сайту українського агентства Укрінформ¹⁹.

¹⁸ Назад до 1956-го. На які поступки Росії готова Японія? (Укрінформ, 27.11.2018) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2588675-nazad-do-1956go-na-aki-postupki-rosii-gotova-aponia.html>

¹⁹ Інтерв'ю Ацуко Хіґашіно, "Про розуміння «російсько-української кризи» в Японії" (День, 15.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/pro-rozuminnya-rosiysko-ukrayinskoyi-kryzy-v-yaponiyi>

ДИСКУСІЯ ЩОДО ЯПОНСЬКИХ САНКЦІЙ ПРОТИ РОСІЇ

На тлі цих змін в японському суспільстві точилися дискусії навколо позиціонування Японії щодо російсько-українського збройного конфлікту, у тому числі потенційного запровадження антиросійських санкцій у разі подальшого вторгнення Росії до України. Масару Сато, колишній аналітик Міністерства закордонних справ Японії, відомий як активний поширювач проросійських наративів, продовжував виступати з такими тезами як "Україна поділена", "популіст Зеленський хоче підняти рейтинг", "Путін просто не може ігнорувати росіян/російськомовних громадян на сході України", "тож Японії важливо зберігати позицію нейтралітету щодо цього конфлікту"²⁰. Тим часом Ю Коїдзумі, військовий аналітик-русист, досліджував розгортання російських військ навколо України, і робив висновок, що Японія має бути готова рішуче відреагувати на можливе вторгнення Росії до України²¹, підтримуючи накладання санкцій. Мічіто Цуруока, доцент Університету Кейо, міжнародник, нагадував факт, що Росія вже вторглася до України в 2014 році, анексувавши Крим, втрутившись у конфлікт на сході України, та пояснював про принципи ОБСЄ, за якими кожна суверенна держава має право вибирати свою політику та безпековий союз. Відповідно Цуруока

радив уряду серйозно враховувати наявні чинники Японії як члена G7 для ухвалення рішення у разі російського подальшого вторгнення²². Ацуко Хіґашіно, доцент університету Цукуба, експерт з європейської політики, та Цуйоші Ґороку, лектор університету Нішоґакуша, експерт з питань НАТО, у дискусії в академічному журналі роз'яснювали хід нинішніх подій, російську окупацію Криму, те, що Росія є стороною конфлікту, вказували на зростання підтримки євроатлантичного курсу в суспільстві України через дії Росії. Вони підсумували, що безпека Європи та Східної Азії пов'язана, тож принцип неприйняття спроб змін статус-кво за допомогою військової сили стосується і України, і Тайванської протоки, тому Японія не повинна бути байдужа до нинішньої російсько-української кризи, і має активно розглянути свої реакції в разі подальшого вторгнення Росії до України²³. Також основні медіа критично ставилися до дій Росії щодо України, та закликали уряд відреагувати на них належним чином.

Безпека Європи та Східної Азії пов'язана, тож принцип неприйняття спроб змін статус-кво за допомогою військової сили стосується і України, і Тайванської протоки, тому Японія не повинна бути байдужа до нинішньої російсько-української кризи

²⁰ 【佐藤優】2022年に注目すべき3つのキーワードは「第三次世界大戦・中小企業・論理力」[[Сато Ю] Три ключові слова 2022 року, на які маємо звернути увагу, – Третя світова війна, малі та середні підприємства, та сила логіки] (Business Insider, 2.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.businessinsider.jp/post-248608>

²¹ [深層NEWS] ウクライナ情勢「露が本格的な戦争準備しているのは間違いない」[[Глибина новин] Ситуація в Україні "Безсумнівно, що Росія готується до широкомасштабної війни"] (Газета Йоміурі, 19.01.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.yomiuri.co.jp/world/20220119-OYT1750329/>

²² Мічіто Цуруока, ロシアの「さらなるウクライナ侵攻」に米欧はいかに対応するのか [Як відреагують США та Європа на російське подальше вторгнення проти України] (Foresight, 27.12.2021) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.fsight.jp/articles/-/48512>

²³ Цуйоші Ґороку та Ацуко Хіґашіно, ウクライナ危機における欧州の責任と戦略 [Відповідальність і стратегія Європи під час кризи в Україні] (Diplomacy (外交), vol.71 Jan./Feb. 2022)

З 24 лютого 2022 року, після повномасштабної російської агресії проти України Коїдзумі, Цуруока, Хігашіно та Гороку часто запрошувались на телеефір національних телеканалів Японії для обговорення подій, пов'язаних із російсько-українською війною. Водночас важливо, що значно рідше виступають ті експерти, які раніше поширювали російські наративи щодо України (порівняно з 2014 роком).

МЕДІА

Найбільш впливовими платформами в японському суспільстві залишаються щоденні газети, інформаційні агентства та телебачення. Із 2014 року найактивніше висвітлювали російсько-українські події два інформаційні агентства (Кьодо та Джіджі), п'ять основних газет (Асахі, Йоміурі, Майнічі, Ніккей і Санкей) та суспільний мовник NHK. Їхні головні офіси, звідки здійснюються репортажі, знаходяться в Москві. Більшість кореспондентів вивчали події в Україні дистанційно та виїжджали до епіцентрів у разі необхідності. З 2014 року загальною проблемною тенденцією було те, що новини щодо подій в Україні часто містили відтинки російської пропаганди.

З 2014 року загальною проблемною тенденцією було те, що новини щодо подій в Україні часто містили відтинки російської пропаганди.

Наприклад, 23 лютого 2014 року у щоденній газеті Ніккей була опублікована новина із заголовком "Україна — антиурядові демонстранти взяли столицю. Під кризою поділу (перебуває держава, – авт.)", яка починалася з такого абзацу: *"Україна, де зіткнення антиурядових демонстрантів і міліції призвело до великої кількості смертей, зараз знаходиться під серйозною загрозою поділу держави. Антиурядові опозиціонери швидко встановлюють владу в столиці Київ... Віктор Янукович, щодо якого Верховна Рада прийняла рішення про імпичмент, збирається виїхати на схід країни, де зосереджена частка його електорату. Тож в Україні з'являється "подвійна влада", де за умов подальшого поділу між заходом*

і сходом, може розпочатися громадянська війна"²⁴. При цьому в цій новині розміщено карти України, поділені на дві частини з написами "проєвропейський регіон" і "проросійський регіон".

Тодішнє викривлене бачення японських кореспондентів щодо українського суспільства та подій, імовірно, було зумовлене загальним браком знань про Україну. Цю ситуацію можна пояснити тим, що основним завданням таких журналістів до певного часу було висвітлення подій у Росії, насамперед новин, пов'язаних із питанням Північних територій Японії, окупованих Російською Федерацією. Японські кореспонденти в Москві відвідували Україну здебільшого тоді, коли тут уже виникали гарячі події, наприклад, революції або всеукраїнські вибори, а поза цими подіями вони стежили за новинами про Україну, використовуючи інформацію, опубліковану в російських медіа. У результаті цього їхні знання про Україну були доволі обмежені, а висвітлення було часто надмірно спрощене та упереджене, на кшталт тези "В Україні є дві частини — україномовна, проєвропейська, та російськомовна, проросійська".

Японські кореспонденти в Москві відвідували Україну здебільшого тоді, коли тут уже виникали гарячі події, наприклад, революції або всеукраїнські вибори, а поза цими подіями вони стежили за новинами про Україну, використовуючи інформацію, опубліковану в російських медіа

²⁴ ウクライナ、反政権デモが首都掌握 分裂の危機 [В Україні антиурядовий мітинг узяв столицю. Під кризою поділу], (Газета Ніккей, 23.02.2014) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.nikkei.com/article/DGXNASGM2202F_S4A220C1FF8000/

Проте з 2014 року загальне розуміння та бачення японських кореспондентів щодо подій в Україні стали значно об'єктивнішими. Хоча в згаданих вище медіа описували події на сході України як "конфлікт між військами української влади та проросійськими збройними формуваннями (іноді додаючи фразу, "підтримувані Росією")", вони жодного разу не вживали терміну "громадянська війна". Стосовно правового статусу Криму, раніше вживали виключно "приєднання" або "анексія", а нині частіше використовують такі терміни як "одностороння/насильницька анексія" або "окупація". Судячи з останніх новин, складалося враження, що більшість кореспондентів мали достеменне розуміння, що бойовики на Донбасі не є самостійними гравцями, і саме Росія відіграє вирішальну роль, проте медіа все ще не наважувалися змінити термінологію. Дедалі рідше описували Україну як "поділену". Також японські журналісти схильні цікавитися безпосередніми думками пересічних українських громадян на місці²⁵, через що серед них зростає розуміння про українське суспільство, наприклад, те, що мови, якими розмовляють українці, не є індикаторами їхньої політичної орієнтації²⁶.

²⁵ Наприклад, кореспондент Газети Асахі їздив до Харкова та села Стрілеча на Харківщині в лютому 2022 року і запитував місцевих жителів щодо можливого подальшого вторгнення з боку Росії. ロシア国境まで800メートル ウクライナの村、交錯する楽観と不安 [800m до кордону з Росією. Оптимізм і тривога в українських селах] (Газета Асахі, 13.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://digital.asahi.com/articles/ASQ2F5VMRQ2DUHBI011.html>

²⁶ Наприклад, у Газеті Асахі розміщено інтерв'ю Володимира Фесенка, який пояснює, що багато українців вважають себе українцями, незважаючи на те, якою мовою вони розмовляють. 「逆効果」もたらしたプーチン氏の強硬姿勢 ウクライナ危機の深層 [Жорстка поведінка Путіна призвела до "Протилежного ефекту". Глибина кризи в Україні] (Газета Асахі, 15.02.2022) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://digital.asahi.com/articles/ASQ2H3TZXQ2FUHBI020.html>

Причини цих позитивних змін значною мірою склалися завдяки зусиллям самих кореспондентів та бажанню поглиблювати своє розуміння щодо подій навколо російсько-українського конфлікту.

Позитивні зміни у медіа-висвітленні значною мірою склалися завдяки зусиллям самих кореспондентів, їхньому бажанню поглиблювати розуміння щодо подій навколо російсько-українського конфлікту

Це підтверджується тим, що починаючи з 2014 року, велика частина журналістів почала приїжджати до України набагато частіше, щоб докладніше висвітлювати події, брати інтерв'ю у місцевого населення та експертів. Інакше кажучи, користуючись стандартним журналістським методом, вони поліпшили своє розуміння щодо подій в Україні на тлі підвищення запиту до інформування українських подій в японському суспільстві. Яскравими прикладами цього є дві репортажні книжки, які написали два колишні кореспонденти японських газет у Москві. Автор однієї з них Шінсаку Мано з Газети Майнічі відвідував Крим під час окупації та упродовж найгарчішої фази війни на Донбасі, навіть брав інтерв'ю у Ігоря Гірка²⁷, який чітко пояснив, що бойовики на Донбасі є маріонетками Кремля, які роблять що завгодно за вказівкою російської влади. На основі своєї журналістської діяльності Мано написав книжку "Війна Путіна", присвячену подіям на Донбасі, у якій він робить висновок, що ці події не є громадянською

війною, а міждержавною війною, сторонами якої є Україна та Росія. Також колишній кореспондент Ніккей, Ейджі Фурукава, у своїй книжці "Війна деструкції — таємні операції в новій холодній війні" докладно описав зловмисні дії Росії, такі як розвідка, масова дезінформаційна кампанія, кібератаки, таємне фінансування різних політичних сил в Європі, вбивство політичних опонентів тощо. Такі зусилля окремих кореспондентів з розвіяння міфів значною мірою вплинули на журналістику загалом та на сприйняття населення Японії конфлікту між Росією та Україною.

Також варто зазначити, що посол України в Японії Сергій Корсунський і посольство України в Японії за останні півтора року публікували пости в соцмережах, зокрема, у Твіттері, набагато активніше, ніж раніше²⁸. Це значною мірою підвищило видимість України. Посол також періодично проводить пресконференції, а медіа писали матеріали на основі його заяв про російсько-український конфлікт набагато частіше, даючи японському населенню можливість дізнаватися про позицію України.

²⁷ ウクライナ紛争2年-親露派元幹部語る [В Україні пройшло 2 роки з початку конфлікту - Говорить колишній проросійський лідер] (Газета Майнічі, 15.10.2018) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://video.mainichi.jp/detail/video/5713260222001>

²⁸ Альяна Гетьманчук, *Україна-Японія: як забезпечити ефективне глобальне партнерство?* (Центр Нова Європа, 15.02.2021) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Dyskusiy-na-zapyska-Ukrai-na-Yaponiya.pdf>

ПІДСУМКИ

Сприйняття російсько-українського конфлікту в Японії значною мірою поліпшилося за останні вісім років насамперед завдяки японським журналістам і дослідникам, які усвідомлюють потребу глибокого вивчення подій та проблематику поширення російської дезінформації в япономовному інформпросторі. Однак частина експертів, які схилилися до пошуків так званих альтернативних поглядів, ретранслиували японському суспільству погляди, схожі на пропагандистські наративи Кремля. У той же час окремі політики, схоже, намагалися впливати на процес ухвалення рішень чинного уряду Кішіди, використовуючи тези, створені на основі російської пропаганди.

подальшого розвитку подій, усе ж варто частіше проводити дискусії з японськими експертами з метою сприяння глибокого зацікавлення та занурення в питання російсько-української війни. Крім того, слід допомагати японським колегам відвідувати різні частини України, самостійно аналізувати події та досліджувати саму країну обґрунтовано та без упереджень..

Проте коли розпочалася повномасштабна російська агресія, Японія без вагань наклала суворі санкції проти Росії, майже тотожні до санкцій, які анонсували інші країни G7 та ЄС. Цього разу японське рішення суттєво відрізняється від рішень 2014 року через наступні причини:

- 1 Значне поліпшення розуміння російсько-українського конфлікту через самостійні зусилля експертів і журналістів у Японії із вивчення його проблематики;
- 2 Відповідне зростання впливу суспільно-експертної дискусії на прийняття рішень урядом Японії;
- 3 Очевидність значення подій російської прямої та повномасштабної агресії проти України, розпочатої 24 лютого 2022 року

Водночас я вважаю, що з метою подальшого поліпшення об'єктивного сприйняття

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» (ЦНЄ) заснований у 2017 році як незалежний аналітичний центр. Попри новий бренд, він базується на досвіді команди, яка разом працює з 2009 року (раніше в рамках Інституту світової політики). Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО. Під інтеграцією ми вбачаємо не стільки формалізоване членство, скільки запозичення найкращих стандартів і практик для фактичної належності України до євроатлантичного ціннісного простору.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: neweurope.org.ua

- <http://neweurope.org.ua/>
- info@neweurope.org.ua
- <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
- https://twitter.com/NEC_Ukraine